

Tinkara Kepic

DNEVNIK: EKOSISTEMI BALKANA ČRNA GORA 2022

Vsako leto konec Aprila se študentje biologije in naši mentorji odpravimo na tabor pod imenom Ekosistemi Balkana. Okoliš tabora raziskujejo skupine z namenom spoznavanja določene skupine taksonov. Na taboru, ki smo ga letos preživel v Črni Gori, je pod vodstvom Ester in Beki sodelovala tudi skupina za podzemno favno.

23. april 2022

Zgodaj zjutraj smo v zasedbi Ester, Beki, Drena in mene krenili na pot iz Slovenije proti Črni Gori. Uradni urnik tabora nam je nalagal le eno dolžnost, in sicer, da se do 18. ure zberemo na sestanku v taboru. Vožnja po biološko, geološko ter zgodovinsko zanimivi pokrajini in praznovanje Bekijinega rojstnega dne, je v naš urnik vrnil krajši (ne)načrtovan izlet. Na poti smo se ustavili v Bosni in Hercegovini, natančneje na Popovem polju, kjer smo ujeli zadnji voden ogled jame Vjeternica. Ogledali smo si turistični del jame, mojo pozornost pa je vsekakor pritegnil tudi ogled muzeja. V muzeju je prikazana izjemna diverziteteta te jame in v njej najdenih taksonov ter njena pomembnost za razvoj speleobiologije.

24. april 2022

Glavni cilj prvega dne, je bil spoznavanje okolice. Zato se je ta začel s preučevanjem zemljevida jugozahodnega dela Črne gore, na katerem smo narisali tri križce. Križci so predstavljali tri lažje dostopne lokacije in sicer izvir Sopot, jamo Golodražnica in izvir Ljuta.

Ob Boki kotarski ter vseh treh njenih zalivih (Morinjski, Risanski in Kotarski), teče Jadranska magistrala, ki smo jo za svoje transportne potrebe v času tabora upo-

rabljali tudi mi. Vožnja do izvira Sopot je postregla z razgledom na morje, izza katerega so se za moje oči nenavadno dvigale z jutranjim soncem obsijane gore. Po pol ure vožnje smo prispeli do izvira Sopot. Izkazalo se je, da gre za jamo z velikanskim vhomom. Iz jame je z velikansko močjo ven bruhala voda, ki je za pot od jame do morja potovala ne več kot 30 sekund. Kljub deroči vodi smo se odločili v izviru (jami) postaviti vrše. Za vse nebiologe naj povem, da so vrše nekakšne pasti za vodne nevretenčarje, narejene iz plastenk. Obuti v škornje, oblečeni v puhice in s čeladami na glavah smo en za drugim prečili deročo vodo. Na robu druge strani izvira smo našli polico, kamor voda ni segla. Ko smo vsi člani ekipe našli stabilen položaj na drseči polici, smo začeli postavljati vrše. Po končanem delu smo z upanjem na ulov zapustili Sopot in se odpravili proti jami Golodražnici.

Vedoč, da imamo v rokah koordinate s precejšno napako, smo krenili na njihovo lokacijo nekje med Risanom in Perastom. Pogled na skalnato pobočje, kjer na bi se skrival vhod v jamo, je dal vedeti, da bomo rabili pomoč. Obrnili smo se na ljudi, ki kar najbolje poznajo okoliš, a nihče od domačinov ni vedel, kje bi se lahko nahajal ta vhod v podzemni svet. Želja po najdbi je gnala kolesje vodstva speleo skupine in tako obrodila sadove, ko je Ester ogovorila domačina Danila. Ta nam je samozavestno zagotovil, da do jame vodi pot, katero je sam kot otrok večkrat prehodil. Ob veseli novici smo pograbili nahrbtnike iz prtljajnika in sledili Danilu do ožje shojene poti, kjer je podal zadnje napotke o poti do jame in nas

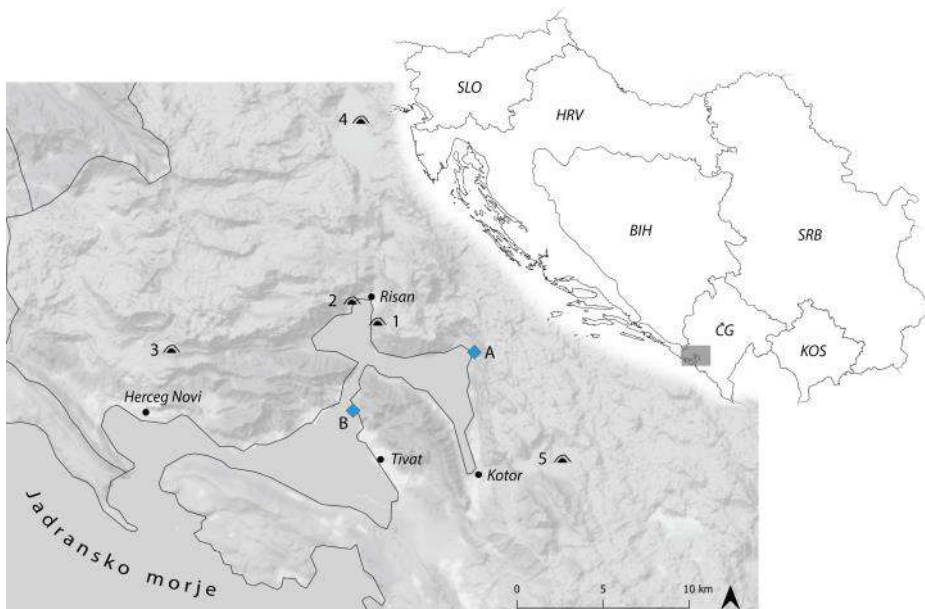
zapustil. Pot je hitro postala manj shojena, nato manj vidna, čez nekaj časa je popolnoma izginila. Pot navzgor nam je oteževalo tudi gosto trnje, katerega učinkovitost obrambne funkcije je tudi po šestih mesecih še vedno vidna na moji roki. Ko smo se prebili skozi trnje, nam je kras Črne Gore postregel še z zadnjo prepreko. Pred nami se je dvigovala skalnata stena, v katero se je prva zagrizla Ester, nato Beki ter nazadnje jaz. Plezalci bi smer ocenili z oceno 4, a pogled navzdol na zeleno-belo podlago je v moji glavi vsekakor dvignil oceno. Ko mi je uspelo priplezati do vrha, sta se izza ovinka prikazala Dren in Ariana, ki jima je uspelo najti zadnji del obljubljenega poti. Zakaj zadnji? Ker smo končno našli našo skrivajočo se jamo z imenom Golodražnica. Jama ima velik vhod, porasel z mahom in iz razpok rastočimi rastlinami. Ves vložen trud se nam je povrnil, ko smo vstopili v jamo. Jama je prostorna in ne zahteva nobenega tlačenja. Največ veselja nam je prinesla ogromna količina gvana, v katerega sem se udobno namestila in ga začela pregledovati za nevretenčarje. Med mojim pregledovanjem netopirskih iztrebkov sta Ariana in Dren določevala netopirje. Kasneje se je izkazalo, da smo našli zatočišče ene izmed večjih kolonij dolgokrilih netopirjev (*Miniopterus schreibersii*). Jama smo na poti ven tudi izmerili ter se nato odpravili nazaj proti izhodišču. Srečni, utrujeni in popraskani smo prispeli do avtomobila, kjer nas je zatakajeno za brisalce avtomobila čakalo tole sporočilo:

PRATIO SEM VAS DVOGLEDOM I STIGLI STE! ČESTITAM!!! DA LI JE TO PEĆINA KOJU STE TRAJILI! MOLIM VAS JAVITE MI! (kontaktni podatki)

Levo: Vhod v jamo Vjeternica. Desno: Dren na poti proti vhodu v jamo Golodražnica in pogled na Risan v ozadju.

Foto: Primož Presetnik, Ester Premate

Zemljevid z obiskanimi jamami in izviri. V sosledju številke 1-5: Golodražnica, Sopot, Pečina svetlosnih pjega, Vodena jama u Dragaljskom polju in Žestoka jama. V sosledju črk A-B: Izvir Ljute in zaselek Opatovo z več izviri. Avtorica: Ester Premate

Po malici s pogledom na morje smo se odločili, da gremo postaviti vrše v izvir Ljuta. Naš prvi terenski dan se je tako končal okoli 19. ure. Ko sem sedela na zadnjem sedežu in ta dan že drugič opazovala razgled na morje in iz njega nenavadno dvigajoče se gore, je Ester dala besede mojim mislim: »Zato ime Črna Gora.«

25. april 2022

Ob 9. uri smo zasedba Ester, Beki, Dren, Ariana in jaz odrinili proti jami Velika pečina svetlosnih pjega. Koordinate, sliko vhoda in načrt jame je Ester predhodno priskrbel od Belme, članice PD Supra. Izjemno pomembno nalogo najdbe vhoda sva prevzela z Drenom. Z garminom v rokah sva sledila generalni smeri vhoda, ki naju je vodila med zelene kroš-

nje. Kot bi vstopil v drug svet so gost zelen gozd zamenjale iz tal rastoče bele škraplje. Orientacija s pomočjo GPS naprave, menjava hoje in plezanja po bellem apnencu ter preskakovanje lukenj, so naju pripeljali do vhoda v jama. Vhodni del je nekoliko spominjal na spirala-ste stopnice, te pa so nato vodile v veliko vodoravno dvorano brez stranskih odce-pov. Nikoli nisem bila dobra v opisovanju dejanskega stanja jame, zato bom napisala, kar vidim, ko zamižim, in poskušala priklicati spomine. V mojem spominu se prikazuje velika temna dvorana, na dnu katere so skrbno kot sestavljanke zloženi koščki razbitega stekla. Jama je bila kar precej izsušena, zato smo za najdbo prvih živali potrebovali 30 minut. Najdbe jamskih taksonov so se začele vrstiti še-le, ko smo z mozaičnih tal prešli na pre-

gledovanje staljenega stekla. V jami smo preživeli dve uri in pol in si nato pripravili piknik pred avtomobilom.

Po malici smo odšli na igro skrivalnic, kjer so se nam skrivali izviri in v njih živeče postranice iz rodu *Niphargus*. Igra skrivalnic je potekala v okolici Opatova in Lepetanov. Žal smo igro tokrat izgubili, saj smo našli le dva izvira in nič *Niphargov*.

26. april 2022

V torek je prišel dan mojega dežurstva, ki sem ga preživela v odlični družbi ostalih udeležencev tabora in kuhanju curryja. Ker sem zvečer ob večerji poslušala pripoved o ljubosumja vrednem terenskem dnevu, sem za povzetek prosila Drena:

Proti Vodeni jami na Dragaljskem polju smo se odpravili okoli 9.20. Nekje ob glavni cesti Risan–Nikšič, okoli 10. ure, smo se skupaj s skupino za netopirje dobili z lokalcem Nikolom Bajovičem, članom Planinarskega kluba Subra, ki se je takoj proglasil za djedurino. Nikola nam je predal informacije o jamah na Orjenu, netopirsko skupino pa je peljal v Politsko pečino.

No, vrnimo se nazaj k našemu terenskem dnevu. Po tem krajšem postanku smo se odpravili naprej proti naselju Gra-hovo, na obisk k teti Olgi. Po obisku smo nadaljevali pot proti Vodeni jami na Dragaljskem polju. Preden smo se spravili v jama smo imeli še malo daljšo malico (kasneje se je izkazala za zelo koristno) in se s tem uspeli držati tradicije, da se pred 12. uro pač ne hodi v jame.

Levo: Skupinska fotografija po uspešno zaključeni akciji. Desno: Ljuta je ena izmed najkrajših evropskih rek. V zgolj štirih dneh smo bili priča spremembi iz deroče reke (na fotografiji) v praktično prazno strugo, kjer se je voda zadržala le v najglobljih kotanjah. Foto: Ester Premate

Jama je zvesta svojemu imenu, saj je kar precej mokra, gre pa drugače za ponorno jamo. Opisal bi jo kot dokaj športno, ampak ne preveč zahtevno jamo (z eno izjemo). V jami je nekaj krajših brezen (med cca. pet in 30 metri), nekaj vodoravnih ali položnih rovov in trije meandri, ki pa si ne sledijo en za drugim. En je krajši, širok, moker in blaten, iz njega se spustiš na vmesno stopnjo s katere vidiš sifon, drugi je daljši, nekoliko ožji in s potčkom po dnu, tretji, ki je prav tako daljši, precej ozek, nizek in suh, pa vodi do manjše dvorane brez očitnega nadaljevanja (morda navzgor v dimnik).

Imeli smo tudi dva manjša zapleta. Prvi se je zgodil na četrtem umetnem pritrdišču, saj ta ni bil fiks ampak svedrovec, mi pa s seboj nismo imeli ustreznega vijaka. K sreči smo imeli s seboj vrtalnik in nekaj fiksov, tako da smo to pritrdišče naredili na novo. Drugi zaplet pa se je zgodil na dnu šestega brezna (točka 29 na načrtu jame), kjer smo zgrešili nadaljevanje oziroma nismo opazili, da gre v resnici za križišče, in se zapodili naravnost v stranski odcep. Ko smo spoznali našo napako, smo se vrnili nazaj na 29. točko, kjer smo zagledali na naši levi (prej desni) pravo nadaljevanje, ki smo

ga iskali. Po nekaj metrih plezanja in spet spuščanja po vrvi navzdol smo prišli do pravega meandra, ki smo ga iskali. Ta meander, ki sem ga že opisal, pa je ZAJEBAN! Ves je moker, blaten in zato spolzek, tako širok, da se komaj stegneš od ene stene do druge, pa še brez dna. Luknja po sredi je dovolj široka, da prasica gladko pade skozi, v »dvorano« pod tabo. Tja smo tudi želeli priti. Po koncu tega vsaj dokaj kratkega meandra je še zadnji štrik v tej jami, ki te pripelje na vmesno stopnjo, s katere se vidi sifon. Globje nismo šli, saj nismo imeli dovolj vrvi. Jamo smo, delno že tja grede, večinsko pa nazaj grede, tudi izmerili.

Celoten obisk jame je trajal cca. osem ur in pol. Še dobro, da smo imeli pred tem tako obilno malico in da smo šli vsi prej dvakrat za grm! Nekaj čez 22. uro smo se napokali v Esterin avto in se odpravili nazaj proti taboru v kampu Zelenika v Hercegovnem. Tam nas je pričakal, sicer zdaj že hladen, a vseeno dober, curry. Kasneje smo se spomnili, da smo v jami pozabili eno pritrdišče – UPS!

27. april 2022

Na vrata je potrkal sredin terenski dan, za katerega je značilno, da je krajši, saj

se ob 18.00 začne piknik. V ženski zasedbi Ester, Beki, Ariane in mene smo predstavile vrše v Ljuti in nato še v izviru Sopot. Od netopirske skupine smo dobili informacijo, da je izvir Sopot presahnil. Vrše, ki so bile pred kratkim v celoti potopljene, so sedaj ležale skorajda na suhem. Vode je bilo tako malo, da smo se lahko sprehodile do sifona. Velikanska prostornina jame, skozi katero je samo dva dni prej neusmiljeno drla voda, me je navdala z občutkom krhkosti in sreče. Srečna, da lahko brez bojazni stojim na mestu, kjer bi moje telo samo dva dni prej zagotovo utrpelo smrtne posledice.

Po obisku izvirov sva se z Ester spustili v Vodeno jamo na Dragaljskem polju, kjer sem prvič sama opremila nekaj pritrdišč. Vse skupaj je šlo bolj počasi, a nič zato, saj sva kmalu našli pozabljeno pritrdišče in se odpravili ven. V tabor smo se vrnile ravno pravi čas za piknik.

28. april 2022

Prosti dan sem z Ester in Beki preživela v iskanju jame Tamnice. Tokrat smo hodile po urejeni, markirani poti. Naše iskanje je utežila utrujenost, velika vročina, nenatančne koordinate in težko razumljiv opis poti. Po treh in pol urah hoje in iska-

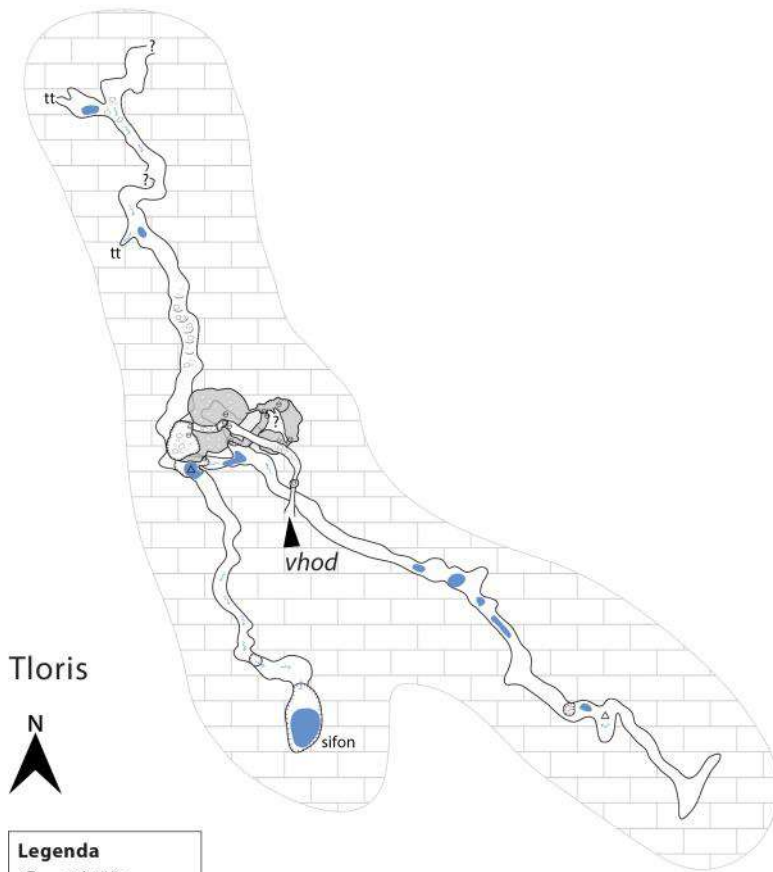
Levo: Pregledovanje sten in iskanje jamskih živali. Desno: Še eden izmed mnogih pogledov na Boko Kotorsko; med taborom smo večino časa raziskovali okrog nje. Foto: Ester Premate

VODNA JAMA NA DRAGALJSKEM POLJU Dragalj, Črna Gora

Koordinate vhoda (WGS-84): 42.60763 °N 18.68783 °E
 Nadmorska višina vhoda: 38 m
 Dolžina: 417 m Vertikalna razlika: 100 m

Merili: Ester Premate, Behare Rexhepi, Dren Dolničar,
 Ariana Godicelj, Klemen Kramar (26. 4. 2022)

Izdelava načrta: Ester Premate (26. 1. 2023)
 Merilo 1:800

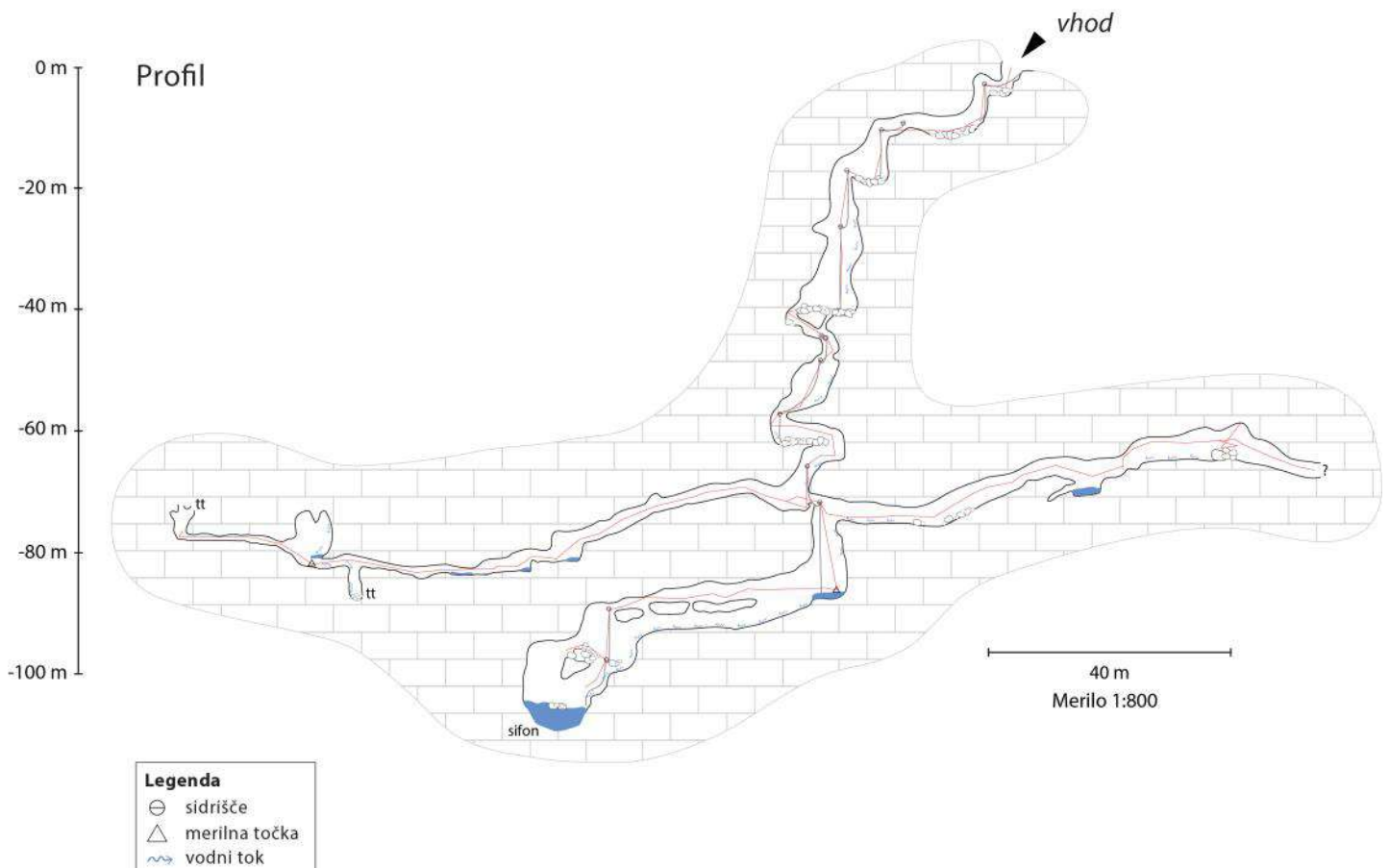
Tloris

Legenda

- ⊖ sidrišče
- △ merilna točka
- ~ vodni tok

40 m

Profil

0 m
-20 m
-40 m
-60 m
-80 m
-100 m

Legenda

- ⊖ sidrišče
- △ merilna točka
- ~ vodni tok

40 m

Merilo 1:800

nja smo obupale in krenile nazaj proti izhodišču. Kljub temu, da jame nismo našle, smo se v tabor vrnile utrujeno vesele, saj smo dan preživele obdane s prečudovitim razgledom na zaliv.

Zelo zanimiv prosti dan je doživel tudi Dren:

Jaz pa sem prosti dan preživel z netopirsko skupino. Odpravili smo se na Lovčen, da bi si ogledali Njogošev mavzolej. Po poti do tja smo se ustavili še na obisku pri Belmi. Ta je Primožu podarila škarje za rezanje vej, ki so jih netopirci v prihodnjih dneh s pridom izkoristili, ko so si utirali pot do Golodražnice. Menda so zgradili avtocesto.

29. april 2022

V četrtek zgodaj zjutraj sem se še z zaspantki v očeh znašla v avtu z Ester, Beki, Drenom in Klemnom. Po serpentinasti cesti smo se vzpeli proti vrhu Lovčena. Ko so se odprli lepi razgledi v dolino, smo prispeli do manjše vasi z imenom Njeguši. Od tu naprej, ni bilo več poti, ki nas bi pripeljala bližje našemu cilju z imenom Žestoka jama, zato nam ni preo-

stalo drugega, kot da parkiramo avto in se naprej odpravimo peš. Ker pa so moji sopotniki prav tako čutili zgodnjo uro, smo se najprej ustavili kar v bližnji gostilni. Vsak je naročil svojo šalico kave, ki jo je Beki hitro proglasila za najboljšo kavo tega tabora. Pred gostilno smo se preoblekli v jamarske kombinezone ter nadeli jamske pasove in čelade. Družbo nam je delal lokalni kuža, ki nas je spremljal vse do vhoda v jamo. V jamo je prva odšla Ester, ki je imela nase obešeno baterijsko vrtalko, pritrđišča, kladiivo in transportno torbo s šestdeset metri vrvi. Vse to je bilo potrebno, saj je prvih 90 metrov jame vertikalne in jo je treba opremiti z vrvo. Ko smo prispeli na dno jame, smo ugotovili, da je jama pravi mali labirint, sestavljen iz fosilnih rogov in vodnih meandrov. Pot smo nadaljevali v najširšem vodnem meandru in na koncu prišli do sifona. Pogled v sifon je bil pravljíčen, saj so se na dnu lesketali beli brušeni kamenčki, na katerih so neopazno filtrirale vodo na podzemno okolje prilagojene postrance. Hitro je napočil čas, da se vrnemo na površje, vendar pa je te načrte prekrížalo odkritje zgornjih vodoravnih

delov. Po krajši plezariji smo se eden za drugim peristaltíčno premikali skozi izjemno ozke in izsušene rove. Prav izsušenost je motila vse zbrane biologe, saj v habitatu brez vode in vlage ni živali. Tako smo se ob prvi razširitvi rova obrnili in odšli proti izhodu. V tabor smo se vrnili izjemno pozno, zato smo pojedli večerjo in odšli spat.

30. april 2022

Zjutraj sem čutila vso utrujenost preteklega dne (tedna), na mojo srečo smo po jutranji kavi začeli pregledovati in popisovati nabran material. Ko smo imeli vse živali ustrezno označene in popisane, smo zmedeno krenili pripravljati opremo za zadnji terenski dan. Po polnem sprehanju med šotori in avtomobilom smo se odločili, da zadnji dan pobereмо vrše v sifonu Sopot, preostanek dneva pa preživimo na izviru Ljuta. Tam smo oprali vso opremo, se na hitro osvežili in poležavali na soncu.

31. april 2022

Na prvi domov smo se ustavili še na palačinkah. |

